

«ХТО НАС ВРЯТУЄ – ДАНТ, ОРФЕЙ, АДАМ?»

Згадую оту блаженну мить спілкування: 1986 рік. Із Дмитром стоїмо на піщаному березі Південного Бугу, ведемо мову про занепад української культури, що час би вже відродити спортивну славу яхт-клубу, відкрити в Миколаєві пам'ятник Кобзареві... А Дмитро – неповторний у своїх філософсько-поетичних роздумах, не відповідає, а, розмірковуючи, допитується:

– Людина – раб стихії, раб обставин, а все-таки живе надією. Хіба можна так існувати далі? Хіба мудреці з інтелігентських кухонь не чують страшного гулу безодні під собою? Як можна над проваллям натягувати тонку матерію – і вважати, що це і є міст у майбутнє, та ще й вести за собою сліпі маси?

І понині не перестаю дивуватися: як у зросійщеному південному місті з'явився негамовний український поет, есеїст, журналіст і, поза сумнівом, неординарна, високоосвічена, даровита особистість — Дмитро Кремінь? Невже Всевишній змилювався над оцим краєм і дав людям через уста поета, його невтомні руки, розум і думку натішитися рядками, які несуть і їхні невітніші помисли:

*Як же вам тепер на Україні
Генії з божественним чолом!
Знову при хазайському коліні!
Знов перо об'єднане з кайлом!*

Дмитро – простий і уважний до людини будь-якого рангу, не гонориться й не чваниться, не приносить і не тримає каменя за пазухою. Він не лукавить і каже правду в очі. Здається, де Миколаїв, а де Київ, а поетові Креміню не байдуже, боляче за події в столиці незалежної України у перші її роки:

– На І з'їзді РУХу мені та іншим делегатам показали неформально знятий відеофільм про криваве побоїще в Тбілісі. Буремний противник «рухівців», запеклий дискусант Л. Кравчук, який був на з'їзді, про тбіліські події і про можливість такого в Україні сказав коротко: «Ну, що ви, хлопці. Я ж християнин».

Справді, побиття на Софійській площі відбулося вже не за Кравчука, та ще за «любітеля по-

езії» Горбачова придумали ОМОН, і ніхто не міг гарантувати, що сотні озброєних «демократизаторами» – гумовими кийками – омонівців не почнуть бити делегатів Народного Руху за перебудову, котрі зібралися на перший форум у Київському політехнічному інституті.

Політичне життя тих років – безперечно, епохальне. І не просте. У Миколаєві влаштовували грандіозні художні виставки, ставили потрясаючі спектаклі, випускали фантастичні газети, а вже окраїни великої держави палали в огні. Просто дивуєшся, як у місцевого керівництва вистачило історичного такту жодного разу не спровокувати війну. А хіба важко це було, коли проти 4-го блоку Південно-Української АЕС виступали тисячні маніфестації, коли от-от могла спалахнути міжконфесійна війна, а дерев'яний хрест, пам'ятник жертвам Голодомору, піддавали остракізму «невидимі» борці з історичною правдою!

«Закрите місто» Миколаїв стало відкритим, і не лише в образному значенні. Колишні «цеховики» замісливалися про бізнес, батьки міста та області – про економічні новації, серед яких була й ідея «регіонального госпрозрахунку», ще за звичкою та інерцією братерського інтернаціоналізму приймали гнаних з інших регіонів турків-месхетинців, а благодійники з полегкістю приймали на себе терновий вінок меценатства. Ще тільки народжувався літописець тих часів. Іще й пергаменту для новітнього літопису не було, та підземні громи було чути всім, а не лише наділеним божественним слухом месіям і трубадурам нових часів і змін. Нове писалось на старому...

У ті переломні роки Дмитро, який не приховував поглядів на реалії життя, висловлював свої бачення дійсності:

*А се? Хто се у горах сіно косить?
Я бачу відображення свос,
У сиві нетрі час мене відносить,
У сивих снах видіння розтає.
Секс-шопе скурвленої ери,*

*Ми тільки тінь забутої ріки,
Де франтуваті флотські офіцери
Припалюють об зорі цигарки.
Доживемо до другого потоку.
Хто нас врятує – Дант, Орфей, Адам?
Мадонно з українського секс-шопу,
Кому тебе, не зрадивши, віддам?*

І саме тоді над Дмитром почав тиснути невидимий прес: йому не вдається уникнути «душевних» розмов з працівниками служби безпеки, поетові стали відмовляти в друкуванні «надто відвертих і не в повній мірі справедливих» віршів...

Про поезію Дмитра щиросердно розповіли миколаївські побратими: Валерій Бойченко й Еміль Январьов. Захоплюючись поетом, Олександр Сизоненко не раз «точив» перо об його «слухняне кресало, що викресує нові іскри», «зачудований іронічною, дотепною, інтелектуальною есеїстикою Кременя, де й справді словам тісно, а мислям просторо».

Матерія буття – тонка матерія. Людина живе в епосі, але й епоха живе в людині: без її, людини, страждань і крові, без людського одухотворення будь-яка епоха перетворюється на склад німотної матеріальної культури. Але доносить історія до нас голоси предків – із письмен і скульптур і написів на античних криптах і – найголовніше! – зі збереженої мовної, пісенної культури народу, народів, племен, і тому в кожній епохи свій голос і логос, і мелос.

У поета Дмитра Кременя щодо етносу власна думка:

– Чомусь переконаний, що Україна стане частинкою Європи, а не «прохідним двором» її, де безкарно процвітають транснаціональні чи свої олігархи, наркобарони, та іже з ними, кому «несть числа» серед нелюдської нечисті. Добре пам'ятаю, що саме в час війни у Придністров'ї вперше миколаївська влада замислилася і над нашими мовно-етнічними

проблемами та долями кожної етнічної групи краю. Газети наперебій почали писати про культурні товариства національних меншин — болгар, німців, чехів, вірменів, аварців, рутулців, ассирійців, грузинів. Добре, що це робилося вдумливо. Не тільки давня, а й недавня історія свідчить: вогнем і мечем міжнаціонального миру не принести, образа честі й гідності національної переходить у варварську війну: око за око, зуб за зуб...

З отаких роздумів, з оцих живлющих краплин і творяться кришталеві скарби народу, щедротність його душі. Напроресні 1999 року Дмитра Кременя за збірку «Пектораль» увінчують найвищою відзнакою – Національною премією України імені Тараса Шевченка. Триумфальна мить, освячена іменем уславленого у віках українця, неповторна і єдина для кожного лауреата. Тим вагоміша, коли присуджена на вершині двох епох, на порубіжжі століть і тисячоліть, на тектонічному розламі дійсності і мрій.

– Я щасливий уже тим, – зізнається Дмитро, – що не вчився в поетичній школі п'яного дяка, не шукав провіщення в хлипнівських малярів та перепустки на Парнас у земляків із циновими гудзиками, хоча холод таємних канцелярій проймав і мене з юних літ, і від колискової землі мене відлучали замолоду. Так, не вбили, не розстріляли, не замучили, не потягли на панську стайню, та хіба Шевченко не мріяв про свободу слова за життя, а не про посмертну маску і посмертну харизму! Ще рано думати, що наші Берестечко, Полтава й Крути – позаду. І ми загинули б, якби не гинули, та й нам, та й мені просявав удалині берег України-Атлантиди, яка підведеться з дна тоді, коли наші душі піднімуться з колін, водою Дніпра змиємо з чола тавра, змахнемо порох і попіл спалених століть України.

Віктор ЖАДЬКО,
письменник, професор,
лауреат премії імені Миколи Аркаса